

Labklājības ministrija

Sociālā dienesta un bāriņtiesas sadarbība bērnu ārpusģimenes aprūpē deinstitutionalizācijas procesa ietvaros

Valentīna Gluščenko - Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Bāriņtiesu un audžuģimeņu departamenta direktore

16.09.2016. – 14.10.2016.

Labklājības ministrija

Institūciju mērķi

Sociālais dienests:

- pašvaldības izveidota iestāde, kas sniedz sociālo palīdzību, organizē un sniedz sociālos pakalpojumus pašvaldības iedzīvotājiem

Bāriņtiesa:

- novada vai republikas pilsētas pašvaldības izveidota aizbildnības un aizgādības iestāde, kura prioritāri nodrošina bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

Gan bāriņtiesa, gan sociālais dienests ir pašvaldības izveidotas iestādes, kuru darbība bērnu tiesību aizsardzības jomā galvenokārt vērsta uz to jautājumu risināšanu, kas saistīti ar nepilngadīgo bērnu aprūpes un aizgādības nodrošināšanu ģimenē, gan ārpus tās, kā arī pakalpojumu un palīdzības sniegšanu un organizēšanu personām un ģimenēm atbilstoši to vajadzībām.

Labklājības ministrija

Normatīvajos aktos minētie principi, kas jāievēro ārpusģimenes aprūpes jomā I

Bērnu tiesību aizsardzības likums (27.panta trešā un trešā prim daļa)

- šķirot bērnu no ģimenes, viņam tiek nodrošināta ārpusģimenes aprūpe pie aizbildņa, audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē. Bērnam primāri tiek nodrošināta iespēja augt pie aizbildņa vai audžuģimenē;
- ārpusģimenes aprūpi bērnu aprūpes iestādē nodrošina, ja aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē nav piemērota konkrētam bērnam. Bērnu aprūpes iestādē bērns atrodas līdz brīdim, kad viņam tiek nodrošināta piemērota aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē.

Likums «Par pašvaldībām» (15.panta 8.punkts)

- gādāt par aizgādību, aizbildnību, adopciju un bērnu personisko un mantisko tiesību un interešu aizsardzību.

Labklājības ministrija

Normatīvajos aktos minētie principi, kas jāievēro ārpusģimenes aprūpes jomā II

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27.panta piektā daļa

-Bāriņtiesa pēc tam, kad pieņemts lēmums par bērna šķiršanu no ģimenes, nekavējoties informē par to pašvaldības sociālo dienestu vai pašvaldības deleģēto personu. Šajos gadījumos pašvaldības sociālais dienests kopā ar citām pašvaldības institūcijām, bērna vecākiem un bērna tiesību aizsardzības iestādēm izstrādā ģimenes atbalsta un palīdzības programmu.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 4.panta piektā daļa

-Laikā, kamēr bārenis vai bez vecāku gādības palikušais bērns atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, pašvaldības sociālais dienests un bāriņtiesa sadarbībā ar institūcijas darbiniekiem veic pasākumus, lai sekmētu bērna atgriešanos ģimenē, uzturētu kontaktus starp bērnu un vecākiem vai, ja tas nav iespējams, meklētu iespēju nodrošināt bērna aprūpi citā ģimenē.

Labklājības ministrija

Plānotie grozījumi SPSP

Likumprojekts Saeimā apstiprināts otrajā lasījumā (reģ.Nr. 148/Lp12):

- Laikā, kamēr bez vecāku gādības palikušais bērns atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, sociālais dienests ne retāk kā reizi trijos mēnešos par bērnu, kas ir jaunāks par trim gadiem, un ne retāk kā reizi sešos mēnešos par bērnu, kas ir vecāks par trim, bet jaunāks par 18 gadiem, sniedz informāciju bāriņtiesai un ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijai par sociālo darbu, kas veikts, lai sekmētu bērna atgriešanos ģimenē. Informācijas sniegšanai un saņemšanai izmanto Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmu (12.panta 2.³ daļa);
- Ja vecākam ir atņemtas aizgādības tiesības, sociālais dienests sniedz atzinumu par iespējām bērnam atgriezties vecāka aizgādībā, ja to pieprasa bāriņtiesa (SPSP 12.panta 2.⁴ daļa).
- Pašvaldības sociālajam dienestam ir pienākums pēc informācijas saņemšanas par bāreņa un bez vecāku gādības palikuša bērna pilngadību un ārpusģimenes aprūpes beigšanos uzsākt minētās personas vajadzību un resursu izvērtēšanu un pēc personas patstāvīgas dzīves uzsākšanas sniegt nepieciešamos atbalsta pasākumus, kā arī vismaz divu gadu periodā pēc patstāvīgas dzīves uzsākšanas veikt personas sociālās situācijas izmaiņu novērtēšanu (SPSP 12.panta sestā daļa).

Labklājības ministrija

MK 19.12.2006. noteikumos Nr.1037 «Bāriņtiesas darbības noteikumi»

Ja bērnam vecumā līdz trim gadiem pirmreizējas informācijas ieguves laikā nav bijis iespējams nodrošināt ārpusģimenes aprūpi pie aizbildņa vai audžuģimenē un bērns ievietots ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, bāriņtiesa ne retāk kā reizi trijos mēnešos aktualizē pārskatā norādīto informāciju, iekļaujot arī:

- ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas sniegto informāciju par bērna saskarsmi ar vecākiem, brāļiem, māsām, vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, un minēto personu sadarbību ar ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju, kā arī informāciju par bērna fizisko un psihosociālo attīstību;
- pašvaldības sociālā dienesta sniegto informāciju par veikto sociālo darbu, lai sekmētu bērna atgriešanos ģimenē.

Par bērnu vecumā no trīs līdz 18 gadiem bāriņtiesa atbilstoši šo noteikumu 81.³ punktam aktualizē informāciju ne retāk kā reizi sešos mēnešos (MK noteikumu Nr.1037 81.³ un 81.⁴punkts)

Labklājības ministrija

Plānotie grozījumi SPSPL

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija, izmantojot Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmu, ne retāk kā reizi trijos mēnešos par bāreni vai bez vecāku gādības palikušu bērnu, kas ir jaunāks par trim gadiem, un ne retāk kā reizi sešos mēnešos par bāreni vai bez vecāku gādības palikušu bērnu no dienas, kad viņš sasniedz trīs gadu vecumu, līdz brīdim, kad pakalpojuma sniegšana viņam tiek pārtraukta, informē bāriņtiesu un pašvaldības sociālo dienestu par:

- 1) vecāku, brāļu, māsu, vecvecāku, kā arī citu personu, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, saskarsmi ar bērnu un sadarbību ar ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju;
- 2) bērna fizisko un psihosociālo attīstību (SPSPL 28.panta 1² daļa);

Labklājības ministrija

Palīdzības sniegšana bērnam pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas I

Palīdzības sniegšanu bērnam pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas, sasniedzot pilngadību, nosaka BTAL 43.pants, kas paredz, ka, izbeidzoties aizbildnībai, beidzoties bērna aprūpei audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē, pašvaldība atbilstoši likumam “Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” nodrošina bāreni vai bērnu, kurš bija atstāts bez vecāku gādības, ar dzīvojamo platību un saskaņā ar Ministru kabineta noteiktajām sociālajām garantijām sniedz citu palīdzību arī pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas.

! BTAL 42.panta otrā daļa paredz, ka, beidzoties ārpusģimenes aprūpei, sešus mēnešus pirms iestādes atstāšanas tās vadītājs bērnam rakstveidā sniedz informāciju par likumā noteiktajām garantijām, arī par tiesībām saņemt dzīvojamo platību.

Labklājības ministrija

Palīdzības sniegšana bērnam pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas II

Informēšana par sociālajām garantijām (MK noteikumu Nr.857 23. un 24.punkts)

- Ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu sniedzējs sešus mēnešus pirms bērna pilngadības sasniegšanas informē pašvaldību, kuras bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, par laiku, kad bērnam beidzas ārpusģimenes aprūpe un viņam būs nepieciešams atbalsts izglītības iegūšanā un patstāvīgās dzīves uzsākšanā, kā arī palīdzība dzīvokļa jautājuma risināšanā
- Ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu sniedzējs sadarbībā ar bāriņtiesu sešus mēnešus pirms bērna pilngadības sasniegšanas viņu rakstiski informē par tiesībām saņemt palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā, braukšanas maksas atvieglojumus, kā arī atbalstu izglītības iegūšanā un patstāvīgās dzīves uzsākšanā

Labklājības ministrija

Līdzšinējā prakse sadarbības jomā

VBTAI izvērtējot konstatētos bērnu tiesību pārkāpumus pašvaldību un valsts institūciju – bāriņtiesu, sociālo dienestu, bērnu aprūpes un izglītības iestāžu u.c. – darbībā, secināms, ka pārkāpumi radušies neefektīvas sadarbības vai pat tās trūkumā starp dažādām institūcijām, it īpaši starp bāriņtiesu un pašvaldības sociālo dienestu/sociālā darba speciālistu.

Piemēram ir konstatēta:

- novēlota informācijas sniegšana kompetentajām iestādēm;
- iestāžu kompetenču nepārzināšana;
- pietiekamas uzmanības neveltīšana (neizvērtēšana) saņemtajai informācijai;
- normatīvo aktu nepareiza „interpretācija” un to piemērošana konkrētos gadījumos u.c.

Labklājības ministrija

Starpprofesionāļu komandas darba galvenie pamatprincipi I

Nevienai no institūcijām nav visu nepieciešamo zināšanu, prasmju vai līdzekļu, kas vajadzīgi problēmas atrisināšanai. Katra no iesaistītajām institūcijām ir kompetenta pieņemt lēmumu kādā noteiktā aspektā:

- sociālais dienests** veic psihosociālu darbu un sniedz finansiālu atbalstu ģimenēm ar bērniem;
- bāriņtiesa** lemj par nepieciešamību pārtraukt vecākiem aizgādības tiesības un par bērna ārpusģimenes aprūpi;
- ārstniecības iestāde** sniedz bērnam nepieciešamo medicīnisko palīdzību;
- bērnu aprūpes iestāde, aizbildnis, audžugimene** – nodrošina bērna aprūpi un audzināšanu bērna ārpusģimenes aprūpes laikā;
- izglītības iestāde** īsteno izglītības programmu un veic audzinoša rakstura pasākumus;
- policija** veic izziņas un izmeklēšanas darbības.

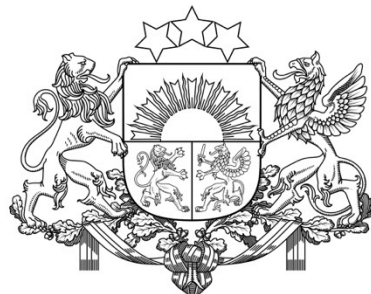

Labklājības ministrija

Starpprofesionāļu komandas darba galvenie pamatprincipi II

Sadarbības posmi:

- Informācijas apmaiņa** - speciālisti zina viens otra pienākumus un apmainās ar noderīgu informāciju;
- Starpprofesionāļu komandas izveide** – komandas veidošanas iniciators (komandas vadītājs) piesaista nepieciešamos speciālistus, organizē sanāksmes;
- Mērķa izvirzīšana** - komanda, ņemot vērā klienta (ģimenes) vajadzību un resursu novērtējumu, izvirza kopīgu mērķi, sadala uzdevumus un atbildību (vienotu prasību un noteikumu izvirzīšana darbam ar klientu – ģimeni);
- Plānošana un kontrole** - komandas vadītājs uzņemas komandas darba plānošanu un izvirzīto uzdevumu izpildes kontroli, kā arī nodrošina speciālistu atbalstu nospraustajiem mērķiem;
- Sadarbība** – komandas ietvaros tiek saskaņota pakalpojumu sniegšana (jāatceras, ka pieņemot jebkuru lēmumu, kas saistīts ar bērna interešu un tiesību nodrošināšanu, ir jāuzklausā arī bērna viedoklis par situāciju);
- Atbildība** – speciālisti uzņemas vienlīdzīgu atbildību par komandas darbu un uzdevumu realizēšanu;
- Novērtēšana** - sadarbības rezultāta novērtēšana (atgriezeniskā saite, ļoti būtiska ir nevis citu institūciju darba kontrole, bet zināšanas par to, kā ir veicies darbā ar izvirzītā mērķa sasniegšanu).

Labklājības ministrija

www.lm.gov.lv

Twitter: @Lab_min

Flickr.com: Labklajibas_ministrija

Youtube.com/labklajibasministrija

Draugiem.lv/labklajiba